

Konstitutionsutskottets betänkande

1986/87: 10

om statlig förvaltning m. m.

KU
1986/87: 10

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet följande frågor som tagits upp i de angivna under allmänna motionstiderna 1985 och 1986 väckta motionerna.

1. Utredning av myndighetsbegreppet – motion 1984/85:1501 av Bertil Fiskesjö (c).

2. Värdering av myndigheters verksamhet med hjälp av datoriserad ärendeanalys – motion 1984/85:1550 av Gunnar Biörck i Värmdö (m).

3. Användningen av beteckningen "Kunglig" i namnet på statliga myndigheter – motion 1984/85:1555 av Birger Hagård och Ove Eriksson (båda m).

4. Slopande av övre åldersgränser för offentliga uppdrag – motion 1985/86:K501 av Margareta Andrén och Lars Ernestam (båda fp).

5. Suppleanters närvarorätt vid sammanträden i statliga styrelser – motion 1985/86:K503 av Wivi-Anne Radesjö m. fl. (s).

6. Utgivningen av Svensk författningssamling – motion 1985/86:K504 av Elisabeth Fleetwood (m).

7. Inrättande av ett marknadsekonomiskt granskningsråd – motion 1985/86:K505 av Per-Richard Molén (m).

Utskottet har avstyrkt samtliga motioner. En reservation (m, fp, c) har lämnats beträffande frågan om utredning av myndighetsbegreppet. Ett särskilt yttrande (m) föreligger beträffande frågan om användningen av beteckningen "Kunglig" i namnet på statliga myndigheter.

Motionsyrkandena

I motion 1984/85:1501 av Bertil Fiskesjö (c) yrkas med hänvisning till vad som anförts i motion 1984/85:1500 att riksdagen beslutar att hos regeringen begära utredning om myndighetsbegreppet med syfte att precisera detta begrepp så att det i framtiden kan förhindras att statliga organ inrättas utan att deras förvaltningsrättsliga status är klarlagd.

I motion 1984/85:1550 av Gunnar Biörck i Värmdö (m) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till en generell, datoriserad ärendeanalys inom den statliga förvaltningen i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1984/85:1555 av Birger Hagård och Ove Eriksson (båda m) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i

motionen anförts beträffande beteckningen "Kunglig" i namnet på statliga myndigheter.

KU 1986/87:10

I motion 1985/86:K501 av Margareta Andrén och Lars Ernestam (båda fp) yrkas att riksdagen hos regeringen begär att tillämpliga lagar och förordningar ändras så att ingen övre åldersgräns fastställs för innehav av offentliga uppdrag.

I motion 1985/86:K503 av Wivi-Anne Radesjö m.fl. (s) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av bättre förutsättningar för suppleanter i statliga styrelser att fullgöra sina uppgifter.

I motion 1985/86:K504 av Elisabeth Fleetwood (m) yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om angelägenheten av en skyndsam distribution av Svensk författningssamling.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att tid för ikraftträdande av författningar bestäms i förhållande till en realistisk bedömning av tidsintervallen mellan beslut och distribution.

I motion 1985/86:K505 av Per-Richard Molén (m) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till inrättande av ett marknadsekonomiskt råd.

1. Utredning av myndighetsbegreppet

Motionen

I motion 1984/85:1501 av Bertil Fiskesjö (c) hemställs under hänvisning till vad som anförts i motion 1984/85:1500 att riksdagen beslutar att hos regeringen begära utredning om myndighetsbegreppet med syfte att precisera detta begrepp så att det i framtiden kan förhindras att statliga organ inrättas utan att deras förvaltningsrättsliga status är klarlagd. Yrkandet framställs under hänvisning till den debatt som förts om löntagarfondstyrelsernas förvaltningsrättsliga status. Enligt motionären har debatten visat att det är viktigt att myndighetsbegreppet är klart preciserat och kan respekteras.

Bakgrund

I löntagarfondsärendet diskuterades myndighetsbegreppet mot bakgrund av att det enligt 11 kap. 9§ regeringsformen krävs svenskt medborgarskap för den som skall vara ledamot i styrelsen för en myndighet som lyder omedelbart under riksdagen eller regeringen. Den i ärendet antagna lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden innehåller som formellt behörighetskrav endast att ledamot i löntagarfondstyrelse skall vara myndig och bosatt här i riket (31§). Vid lagrådsgranskningen av propositionen i ärendet (prop. 1983/84:50 s. 148) hade bl.a. upptagits frågan om det stod i överensstämmelse med ovanstående bestämmelse i regeringsformen att inte kräva svenskt medborgarskap för ledamotskap i en löntagarfondstyrelse. Lagrådet anförde följande i frågan:

Grundlagsstadgandet utgör undantag från huvudregeln att utlänning är likställd med svensk medborgare i fråga om möjligheterna att erhålla tjänst eller uppdrag hos staten eller kommun. Undantaget har motiverats främst av hänsyn till rikets säkerhet och av önskemålet att beslut som rör enskildas rättsliga ställning skall fattas av svenska medborgare (prop. 1973:90 s. 404 f.). Allmänna pensionsfonden är en unikt utformad institution. Även om fondens förvaltande organ, fondstyrelserna, skulle anses ingå i den statliga förvaltningsorganisationen, låter sig styrelserna inte jämföras med de förvaltningsmyndigheter som anges i grundlagsstadgandet. De motiv som enligt det anförda bär upp stadgandet, talar också emot att detta skulle vara tillämpligt på fondstyrelserna. Grundlagsstadgandet torde därför inte hindra att också utländska medborgare utses till ledamöter i en löntagarfundsstyrelse.

Vid riksdagsbehandlingen godtog konstitutionsutskottets majoritet i sitt yttrande till finansutskottet över propositionen lagrådets bedömning (KU 1983/84:2 y). Finansutskottet och riksdagen anslöt sig till konstitutionsutskottet på denna punkt (FiU 1983/84:20). Företrädarna för moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet reserverade sig i finansutskottet till förmån för bl.a. ytterligare utredning av de konstitutionella spörsmål som de ansåg vara förenade med införandet av löntagarfonder, bl.a. frågan om krav på svenskt medborgarskap för ledamot i löntagarfondernas styrelser. De anslöt sig härvid till den ståndpunkt som samma partiers representanter gett uttryck för i en avvikande mening till konstitutionsutskottets yttrande.

I ett beslut den 6 december 1984 förklarade regeringsrätten att tredje löntagarfondstyrelsen var att anse som myndighet i tryckfrihetsförordningens och sekretesslagens mening.

I två motioner väckta under allmänna motionstiden 1985 – däribland motion 1984/85:1500 – begärdes sådan ändring i reglementet för allmänna pensionsfonden att grundlagens krav på svenskt medborgarskap för ledamotskap i statlig myndighets styrelse tillgodoses. Enligt motionerna innebär regeringsrättens nyssnämnda beslut att löntagarfondstyrelse var att bedöma som myndighet enligt regeringsformen.

I yttrande över motionerna till näringsutskottet anförde konstitutionsutskottet (KU 1984/85:6 y) – efter att ha redogjort för bakgrunden till de i motionerna upptagna frågorna – följande:

Mot bakgrund av den i det föregående lämnade redovisningen kan konstateras att frågan om allmänna pensionsfondens rättsliga ställning är omstridd. De skilda synsätten beror närmast på olika tolkningar av begreppet myndighet. Utskottet har för sin del inte funnit anledning att frånga den ståndpunkt som utskottet intog i löntagarfondsärendet och som hade stöd bl.a. i lagrådets yttrande. Det bör nämnas att riksdagens ställningstagande i första hand motiverades av att en utländsk medborgare inte borde uteslängas från möjligheten att representera löntagarintressen i ett sådant organ som en löntagarfundsstyrelse.

De nu aktuella motionerna bör således enligt utskottets mening avstyrkas.

De borgerliga ledamöterna i konstitutionsutskottet angav i en avvikande mening följande:

KU 1986/87:10

Enligt regeringsrättens beslut är löntagarfondstyrelserna att betrakta som myndigheter i tryckfrihetsförordningens och sekretesslagens mening. Med detta ställningstagande från landets högsta förvaltningsdomstol måste enligt utskottets mening konstateras att löntagarfondernas styrelser tillhör de organ vars ledamöter enligt 11 kap. 9 § regeringsformen skall vara svenska medborgare. I avvaktan på att löntagarfonderna avskaffas anser utskottet därför att 31 § lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden bör ändras på sätt som föreslås i de aktuella motionerna. Därmed kommer samma regler att gälla för ledamotskap i löntagarfondstyrelserna som för ledamotskap i de allmänna pensionsfondernas styrelse (4 och 30 §§).

Näringsutskottet, som hänvisade till KU:s yttrande, föreslog att riksdagen skulle avslå motionerna (NU 1984/85:37). I en reservation anslöt sig företrädarna för moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet till den ståndpunkt som samma partiers representanter gett uttryck för i den avvikande meningen till KU:s yttrande. Riksdagen följde utskottsmajoritetens hemställan.

Myndighetsbegreppet

Begreppet myndighet är inte närmare definierat i svensk rätt. Frågan har förutom i löntagarfondsärendet varit aktuell för konstitutionsutskottet vid några tillfällen under senare år. Vid behandlingen av propositionen med förslag till ny sekretesslag (prop. 1979/80:2) anförde utskottet (KU 1979/80:37 s. 6 f.) således följande om myndighetsbegreppet i sekretesslagen:

Sekretesslagen riktar sig till myndigheter och offentliga funktionärer, dvs. de människor som är anställda vid en myndighet eller har ett uppdrag vid myndigheten. Även personer som på grund av tjänsteplikt eller på annan liknande grund för det allmännas räkning deltar eller har deltagit i myndighetens verksamhet och därvid har fått kännedom om en hemlig uppgift omfattas av lagstiftningen.

Myndighetsbegreppet definieras inte närmare vare sig i TF eller i förslaget till sekretesslag. I 1 kap. 8 § RF stadgas, att det för rättskipningen finns domstolar och för den offentliga förvaltningen statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter. I såväl 2 kap. TF som förslaget till sekretesslag (1 kap. 8 §) är riksdagen, allmänt kyrkomöte och beslutande kommunal församling att jämställas med myndighet. Vidare anges i sekretesslagen, att lagen är tillämplig även på handlingar hos notarius publicus och, såvitt avser verksamhet för officiell provning av fordon, Aktiebolaget Svensk Bilprovning.

I propositionen (1975/76:160) med förslag till ändring av 2 kap. TF uttalades (s. 134) att det knappast var ändamålsenligt att räkna upp vilka statliga och kommunala organ som är myndigheter. En uppräknings skulle sålunda inte kunna göras fullständig och skulle t.ex. inte kunna omfatta alla sådana organ som kommittéer, nämnder, skolor, sjukhus osv. som är myndigheter i TF:s mening men som allmänheten inte betraktar som

sådana. Därmed skulle uppräknningen verka mer förvillande än klargörande.

KU 1986/87:10

Nu förevarande proposition ansluter sig som framgår av det föregående till TF med det ovannämnda tillägget. Detta är som framgår av propositionen förutsett genom motivuttalanden i samband med reformen av 2 kap. TF (prop. 1975/76:160 s. 135).

Utskottet instämmer beträffande myndighetsbegreppet i uttalandet i propositionen att det inte är lämpligt att låta sekretesslagen vara tillämplig på andra organ än sådana som f.n. med säkerhet kan anses omfattas av offentlighetsprincipen. Den lösning som valts i propositionen måste med hänsyn härtill godtas. Utskottet vill i sammanhanget framhålla, att en utvidgning av offentlighetsprincipen till nya områden, t.ex. till enskilda subjekt som anförtrotts viss myndighetsutövning, kan bli aktuell i framtiden. Detta förutskickades redan i proposition 1975/76:160 (s. 18 och 74). En kommitté som fått till uppgift bl.a. att göra en sådan utredning tillsattes 1978 (Kn 1978:01).

Det kan i sammanhanget också erinras om att begreppet *allmänna inrättningar* på riksdagens initiativ numera utmönstras ur lagstiftningen. I ett yttrande till skatteutskottet framhöll konstitutionsutskottet följande beträffande användande av detta uttryck (SkU 1980/81:19, KU 1980/81:4 y):

Uttrycket allmänna inrättningar förekommer i 1809 års regeringsform och syftar där närmast på institutioner som numera är att anse som myndigheter. I den nya regeringsformen används inte termen allmänna inrättningar. Däremot förekommer den på många håll i annan lagstiftning. Vad som avses med begreppet är emellertid enligt utskottets mening oklart. För den händelse med "allmänna inrättningar" skulle menas några institutioner av halvofficiell prägel men utan myndighetskaraktär bör riksdagen självfallet beredas tillfälle att ta ställning till om den i 46 § taxeringslagen stadgade uppgiftsskyldigheten bör omfatta dessa organ på vilka offentlighetsprincipen i så fall inte är tillämplig och därmed heller inte sekretesslagen. I avvaktan härpå förordar utskottet att den aktuella uppgiftsskyldigheten ändras till att avse endast myndigheter.

Senare samma år biföll riksdagen (KU 1981/82:7; rskr. 4) en motion (s) vari begärts en utmönstring av begreppet allmänna inrättningar i lagstiftningen. Sedan dess pågår inom regeringskansliet ett kontinuerligt uppföljningsarbete i detta syfte (se t.ex. redogörelsen i prop. 1984/85:117, s. 19).

2. Värdering av myndigheters verksamhet med hjälp av datoriserad ärendeanalys

Motionen

I motion 1984/85:1550 av Gunnar Biörck i Värmdö (m) tas upp frågan om möjligheterna att kontrollera kvaliteten på myndighetsutövningen och myndigheternas verksamhet. Motionären hänvisar till bl.a. att det är ett viktigt inslag i det pågående reformarbetet på förvaltningsområdet att besluten blir korrekta redan i första instans. Motionären konstaterar att det för närvarande, trots datatekniken, inte finns något enkelt sätt att få

överblick i detta hänseende. I motionen erinras dock om att det inom vissa av förvaltningsdomstolarna förs statistik över bl.a. handläggningstiderna i domstolarna och i vad mån domstolarna gör ändring i underinstansernas beslut. Motionären anser att detta sätt att redovisa myndighetsavgöranden borde tillämpas över hela fältet. De sålunda erhållna uppgifterna om handläggningstider i första instans samt om ändringsfrekvens och ändringens art i de fall där förvaltningsmyndigheternas beslut blivit föremål för överprövning skulle enligt motionen kunna ge en bild över förekommande brister, vilka kan motivera särskild observation och ytterligare insatser för att förbättra kvaliteten. Motionären pekar vidare på att en särskilt stor ändringsfrekvens eller alltför långa handläggningstider inom vissa sektorer av förvaltningen skulle kunna vara av intresse för den inspektionsverksamhet som JO bedriver. Under hänvisning till det anförda hemställer motionären att riksdagen hos regeringen begär förslag till en generell, datoriserad ärendeanalys inom den statliga förvaltningen.

Bakgrund

Som framgår av motionen förekommer inom vissa av förvaltningsdomstolarna en ADB-baserad mål- och ärenderegistrering. Sådant datorstöd finns för närvarande vid regeringsrätten, kammarrätterna och de tre största länsrätterna. Den ifrågavarande registreringen av mål- och ärendecuppgifter sker vid varje domstol för sig. De nämnda domstolarna är inordnade i ett gemensamt datasystem. För den som är ansluten till detta system är det alltså möjligt att få uppgifter om ett hos någon av dessa domstolar förekommande ärende. Uppgifterna i systemet omfattar i princip endast vad som förekommer hos de fem nämnda domstolarna och avser således inte handläggningen hos underinstanser. Det är därför i många fall inte möjligt att i fråga om ett ärende, som handlagts i flera instanser, genom ifrågavarande system erhålla de ifrågavarande uppgifterna för alla berörda instanser. — Det bör i sammanhanget påpekas att det inom JO-ämbetet pågår en undersökning gällande långa handläggningstider hos en förvaltningsdomstol och att ämbetet därvid via terminal har tillgång till uppgifter om den aktuella domstolen i ADB-systemet.

Datorstödet i de allmänna domstolarna är, med undantag för inskrivningsväsendet, ännu mycket begränsat och förekommer främst vid de tre största tingsrätterna. Vid Stockholms tingsrätt pågår utredningsarbete rörande målkansliernas datorstöd. Resultatet av den utvärdering av utredningsarbetet som beräknas ske under år 1987 kommer att få stor betydelse för den fortsatta ADB-utvecklingen vid de allmänna domstolarna. Det bör dock påpekas att det även beträffande de allmänna domstolarna finns vissa datalagrade uppgifter av i princip de slag som nämns i motionen, även om uppgifterna här inte är tillgängliga via terminaler i domstolarna. Statistik över dessa domstolars inkomna och avgjorda ärenden m.m. lagras nämligen centralt i ett ADB-system med ledning av uppgifter lämnade från resp. domstol på särskilda redovisningsblanketter.

ADB-baserad mål- och ärenderegistrering förekommer eller planeras även på andra myndighetsområden än domstolsområdet. Ett exempel är

den allmänna försäkringen. I riks-försäkringsverkets regi genomförs således för närvarande ett regeringsuppdrag som gäller den långsiktiga inriktningen av ADB-verksamheten inom den allmänna försäkringen m.m. Arbetet bedrivs i ett särskilt projekt, FAS 90-utredningen. Däri ingår företrädare för riks-försäkringsverket, försäkringskassorna och statskontoret. FAS 90-utredningen planerar att lämna sin slutrapport till riks-försäkringsverket i december 1987. Ett annat exempel är kriminalvården, inom vilken det finns långtgående planer på att modernisera ADB-stödet, bl.a. när det gäller ärenderegistreringen och ärendenas gång inom klientadministrationen. Ytterligare ett exempel är länsstyrelseområdet, inom vilket för närvarande en generell diarietförings- och ärenderegistreringsrutin, utvecklad för mer småskalig ADB-verksamhet byggd på s.k. basdatorer, prövas.

Med anledning av den i motionen diskuterade frågan om insatser för att förbättra kvaliteten på myndigheternas verksamhet skall i korthet beröras några av de initiativ i saken som regeringen tagit eller avser att ta.

Regeringen har i maj 1986 uppdragit åt statskontoret att utarbeta och redovisa förslag till olika slag av servicemått, vad gäller bl.a. handläggningstider, öppettider och felfrocent i ärendehandläggningen. I direktiven för uppdraget anges bl.a. att statsmakterna och medborgarna härigenom skall kunna få ökade möjligheter att utläsa resultatet av insatserna för en förbättrad service. Arbetet skall ske i kontakt med riksrevisionsverket och statens institut för personalutveckling (SIPU). Uppdraget skall redovisas till regeringen senast i december 1986.

Regeringen har vidare uppdragit åt SIPU att utarbeta utbildningsprogram gällande den av riksdagen under våren 1986 antagna nya förvaltningslagen samt att planera och genomföra utbildningsinsatser för de anställda hos berörda myndigheter. Det bör här erinras om att den nya lagen är ett led i strävandena att fördjupa rättssäkerheten och förbättra servicen i förvaltningen. Viktiga inslag i lagen är regler om snabb och enkel handläggning och om myndigheternas serviceskyldighet gentemot allmänheten.

Här skall slutligen nämnas att civilminister Bo Holmberg i ett anförande vid verksledningskonferensen i Stockholm den 27 oktober 1986 uppgivit att förberedelser pågår för en nationell "kvalitetsoffensiv" syftande till att öka kvaliteten i svenska varor samt i de tjänster som utförs både inom privat och offentlig sektor.

3. Användningen av beteckningen "Kunglig" i namnet på statliga myndigheter

Motionen

I motion 1984/85:1555 av Birger Hagård och Ove Eriksson (båda m) redogörs för bakgrunden till att prefixet "Kunglig" framför namnet på statliga myndigheter under det senaste decenniet successivt försvunnit. Motionärerna framhåller att det står fritt för de myndigheter som tidigare använt den ifrågavarande beteckningen att också fortsättningsvis göra detta. Några bestämmelser beträffande namngivningen av offentliga myn-

digheter finns nämligen inte i regeringsformen, och inte heller har någon central föreskrift härom utfärdats av regeringen. För undvikande av missförstånd anser motionärerna att detta bör klargöras för regeringen. Vidare förordas att de direktiv i saken som utfärdats till utlandsmyndigheterna återkallas. Med hänvisning till det anförda hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande beteckningen "Kunglig" i namnet på statliga myndigheter.

Tidigare behandling

Frågan om slopande av beteckningen "Kunglig" i namnet på statliga myndigheter behandlades vid en allmän beredning med regeringen i slutet av oktober 1974. Man kom därvid fram till att som en konsekvens av den nya grundlagens ikraftträdande borde ordet "Kunglig", som tidigare markerat myndigheternas lydnadsställning i förhållande till kungen, slopas framför myndighets namn. När det gällde militära myndigheter och förband tillkom den omständigheten att kungens ställning som högste befälhavare skulle upphöra med 1974 års utgång. Då någon föreskrift om att myndighets namn skulle föregås av ordet "Kunglig" inte fanns, ansågs det inte erforderligt med något formellt regeringsbeslut i frågan.

Frågan behandlades av konstitutionsutskottet i 1975 års granskningsbetänkande (KU 1975:12). Enligt vad utskottet då inhämtat skulle beteckningen i fråga komma att slopas i Sveriges statskalender och i svenska försvarsväsendets rulla. Vissa föreskrifter i ämnet hade vidare utfärdats inom utrikesdepartementet. Enligt dessa föreskrifter skulle prefixet "Kunglig" på skyltar, i präglingspressar för pass och på utrikesrepresentationens sigill få behållas tills vidare, men skulle borttagas vid nyanskaffning. Utlandsmyndigheterna skulle på vapenplåtar etc. som nyanskaffas komma att benämnas "Sveriges ambassad/generalkonsulat/konsulat/vicekonsulat".

Utskottet hade ingen erinran mot att beteckningen "Kunglig" slopades i namnet på statliga myndigheter och ej heller mot formerna för de åtgärder som vidtagits från regeringskansliets sida. Reservationer lämnades av moderata samlingspartiets och centerpartiets ledamöter i utskottet. Båda reservationerna berörde formerna för beslutsfattandet i hithörande frågor. I moderaternas reservation framfördes vidare principiella invändningar mot slopandet av beteckningen "Kunglig".

Under 1984/85 års riksmöte behandlade utskottet (KU 1984/85:2) en motion (s) vari föreslogs att prefixet "Kunglig" i namnet på statliga myndigheter med omedelbar verkan skulle slopas. I utskottets recit antecknades att enligt vad som inhämtats så tillämpades de av utrikesdepartementet tidigare meddelade föreskrifterna vid t. ex. nyanskaffning av skyltar. I sitt yttrande angav utskottet, som erinrade om sina uttalanden i 1975 års granskningsbetänkande, att det inte fanns anledning att ta något nytt initiativ i frågan, varför motionen avstyrktes. Riksdagen följde utskottet. I ett särskilt yttrande av de moderata ledamöterna i utskottet betonades att de myndigheter som tidigare allmänt brukade beteckningen "Kunglig" kan, om de så önskar, även fortsättningsvis använda denna beteckning.

4. Slopande av övre åldersgränser för offentliga uppdrag

KU 1986/87:10

Motionen

I motion 1985/86: K501 av Margareta Andrén och Lars Ernestam (båda fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att tillämpliga lagar och förordningar ändras så att ingen övre åldersgräns fastställs för innehav av offentliga uppdrag.

I motionen anförts att de åldersgränser uppåt för olika slag av offentliga uppdrag som fortfarande finns kvar – bl. a. för nämndemän och för ledamotskap i taxeringsnämnd och domkapitel – bör avskaffas. Motionärerna anser att det många gånger är ett slöseri att man i samhällsarbetet inte tillräckligt drar nytta av äldre personer. Vidare framhålls att det är viktigt att sträva efter ett samhälle med valfrihet.

Tidigare behandling m. m.

Inledningsvis bör erinras om att myndigheterna allmänt sett inte får föreskriva någon övre åldersgräns som villkor för att erhålla sådana uppdrag där ersättningen bestäms av regeringen eller någon myndighet under regeringen. Det framgår av förordningen (1980:544) om förbud mot åldersdiskriminering vid tjänstetillsättning, m. m. Undantag från denna princip kräver stöd i särskilda föreskrifter.

Motioner med förslag om att övre åldersgränser för offentliga uppdrag skall avskaffas har tidigare behandlats av riksdagen vid ett flertal tillfällen under senare år (KU 1978/79:2, 1980/81:8, 1981/82:4, 1982/83:17 och 1984/85:2). I utskottets sistnämnda betänkande finns en utförlig redogörelse för den behandling som sålunda förevarit (s. 20 ff.). I det följande återges vissa delar av redogörelsen.

I betänkandet KU 1980/81:8 behandlade utskottet en motion (fp) av samma innebörd som den nu förevarande. Enligt utskottet borde huvudprincipen vara att ingen övre åldersgräns skall finnas för offentliga uppdrag. I utskottets yttrande framhölls bl. a. att det borde få ankomma på de organ som utser uppdragstagarna att utan lagfästa åldersbegränsningar välja de personer som anses mest lämpade för uppdragen. En genomgång som utskottet gjort av gällande åldersgränser visade att en särskild övre åldersgräns främst förekom i fråga om nämndemannauppdrag i olika domstolar, för ordförande, ledamöter och suppleanter i taxeringsnämnder liksom för ledamöter av arrende- och hyresnämnder. I samtliga fall var åldersgränsen 70 år. Utskottet förslög att regeringen närmare skulle pröva behovet av övre åldersgränser som villkor för valbarhet till offentliga uppdrag mot bakgrund av vad utskottet anförde. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag.

Frågan om slopande av den övre åldersgränsen för nämndemän togs upp i proposition 1982/83: 126 om underrätternas sammansättning m. m. I propositionen (s. 34) gjorde vederbörande departementschef följande uttalande:

För nämndemannauppdrag är det, som jag anført i det föregående, av största betydelse att uppdragstagarna har en bred folklig förankring. Det kan därför inte komma i fråga att utan tungt vägande skäl genom valbarhetsvillkor utesluta stora grupper av medborgare. För min del anser jag dock att de skäl som år 1963 ansågs tala för införandet av en övre åldersgräns för nämndemän alltså är bärande. Jag vill tillägga att en av de ojämnheter i nämndemannakårens sammansättning som särskilt påtalats är att genomsnittsåldern är markant högre bland nämndemännen än bland befolkningen i övrigt. Ett slopande av den övre åldersgränsen kan befaras förstärka detta förhållande. Det kan här påpekas att en undersökning om nämndemännens tjänstgöringsförhållanden visar att ålderspensionärerna redan nu utgör en lika stor andel av nämndemannakåren som av befolkningen i övrigt.

Jag vill f. ö. erinra om att de lagfarna domarna är skyldiga att avgå med pension från sina tjänster vid 67 års ålder. Även om det förekommer att domstolarna anlitar pensionerade domare för förstärkningsändamål torde det vara sällsynt att man därvid anlitar domare som fyllt 70 år.

Vid riksdagsbehandlingen av proposition 1982/83:126 väcktes i två följdmotioner (fp, m) fråga om slopande av den övre åldersgränsen för nämndemannauppdrag.

Justitieutskottet behandlade frågan i betänkandet JuU 1982/83:32 och anslöt sig därvid till propositionens förslag och de där redovisade motiven för att bibehålla 70-årsgränsen. Justitieutskottet uttalade vidare (s. 25 f.) att det vid ett slopande av 70-årsgränsen för nämndemän skulle uppkomma ett anmärkningsvärt motsatsförhållande om samtidigt de lagfarna domarna skulle förbli tvungna att avgå med pension vid 67 års ålder. Ett sådant motsatsförhållande skulle dessutom, enligt justitieutskottets mening, poängteras genom den förstärkning av nämndemännens ställning som meddomare som samtidigt hade förordats med anledning av den föreliggande propositionen.

På anförda skäl tillstyrkte justitieutskottet propositionens förslag i denna del och avstyrkte de ifrågavarande motionerna.

I en reservation (m, fp) till justitieutskottets betänkande yrkades att riksdagen som sin mening skulle ge regeringen till känna att den övre åldersgränsen för nämndemannauppdrag skulle slopas.

Riksdagen beslutade i enlighet med utskottsmajoritetens hemställan.

Under 1984/85 års riksmöte behandlade utskottet (KU 1984/85:2) en motion (fp) vari hemställts att riksdagen skulle ta initiativ till ett slopande av övre åldersgränser för offentliga uppdrag. Utskottet, som hänvisade till riksdagens ställningstagande till nyssnämnda proposition, fann det inte påkallat att initiativ togs till en ny prövning av frågan. Utskottet avstyrkte därför motionen. I en reservation (fp) tillstyrktes motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottsmajoritetens hemställan.

Utredningsförslag m. m.

I den nu aktuella motionen nämns, som framgått tidigare, särskilt den övre åldersgräns som finns för ledamotskap i taxeringsnämnd och domkapitel. Med anledning härav skall nämnas följande.

I regeringens proposition 1986/87:47 om ändringar i taxeringsorganisationen, vilken ännu inte har behandlats av riksdagen, läggs bl.a. fram ett principförslag till ett nytt taxeringsförfarande. Enligt detta skall taxeringsnämnderna avskaffas och samtliga skattebeslut i framtiden fattas av skattemyndigheterna. Även enligt den föreslagna nya ordningen skall det dock finnas en beslutsform där förtroendevalda lekmän ingår. I varje skattemyndighet skall nämligen finnas en skattenämnd i vilken skall ingå lekmän. Ordföranden i nämnden skall vara en tjänsteman inom skatteförvaltningen. När det gäller valbarhets- och behörighetsvillkoren beträffande ledamöterna i den särskilda nämnden anges i propositionen att det är lämpligt att avvakta med ett ställningstagande till dess en reform kan fullföljas. I det utredningsförslag, som propositionen bygger på, dvs. skatteförenklingskommitténs betänkande (SOU 1985:42) Förenklad taxering, hade föreslagits att de valbarhets- och behörighetskrav som för närvarande gäller för ordförande, annan ledamot och suppleant i taxeringsnämnd oförändrade borde överföras till den nya skattenämnden.

1982 års kyrkokommitté har i betänkandet (SOU 1986:18) Framtid i samverkan föreslagit att den i lagen om domkapitel intagna övre åldersgränsen för ledamot eller suppleant i domkapitel – 67 år – skall slopas. Kommittén har därvid hänvisat till utskottets uttalanden i betänkandet KU 1980/81:8. Ärendet bereds inom civildepartementet.

5. Suppleanters närvarorätt vid sammanträden i statliga styrelser

Motionen

I motion 1985/86:K503 av Wivi-Anne Radesjö m.fl. (s) tas upp frågan om suppleanters närvarorätt vid sammanträden i statliga styrelser. Motionärerna förordar att suppleanter i statliga styrelser kallas att närvara vid sammanträden även då de inte skall ersätta någon ordinarie ledamot. Vidare föreslås att för suppleants deltagande i sådant sammanträde skall gälla de ekonomiska förmåner som tillkommer ordinarie ledamot. Motionärerna hemställer att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av bättre förutsättningar för suppleanter i statliga styrelser att fullgöra sina uppgifter.

Tidigare behandling m.m.

Med anledning av motioner om suppleanters närvarorätt i statliga styrelser m.m. uttalade konstitutionsutskottet år 1976 (KU 1976/77:11) bl.a. att även suppleanter borde ha möjlighet att följa styrelsearbetet och hålla sig informerade om verksamheten. Utskottet föreslog att formerna för detta skulle bli föremål för närmare överväganden inom regeringen. Riksdagen följde utskottets förslag. Resultatet av detta initiativ blev att regeringen i juni 1977 utfärdade förordningen (1977:625) om information till ersättare i statliga styrelser och nämnder.

Enligt förordningen skall ersättare beredas tillfälle att genom information följa arbetet i styrelsen eller nämnden och i övrigt ges möjlighet till insyn i verksamheten. Ersättarna bör vidare underrättas om sammanträdena och de ärenden som då skall tas upp. Särskilda informationsmöten bör vid behov anordnas för ersättare. Förordningens 3 § har följande lydelse:

Där så bedömes lämpligt bör ersättare kallas till sammanträde även när ordinarie ledamot inte har förfall. Denna möjlighet bör särskilt beaktas i det inledande skedet av ersättares förordnande, då ersättare besitter särskild sakkunskap samt då ersättares närvaro av annat skäl är önskvärd med ej nödvändig.

Utskottet har därefter vid några tillfällen haft anledning att behandla frågan om suppleanterns ställning i statliga styrelser m.m. Senaste gången var under 1983/84 års riksmöte då utskottet (KU 1983/84:24) behandlade en motion (s), varj bl.a. förordades att nya bestämmelser utformas som ger suppleant rätt att närvara vid sammanträde i statliga styrelser. Vidare borde enligt motionen ersättningsfrågan regleras. Utskottet erinrade om att det ingick i uppdraget till den då arbetande verksledningskommittén att utreda flera olika aspekter på styrelsefunktioner i lekmannastyrelserna. Enligt direktiven omfattade kommitténs arbete hela ledningsfunktionen vid förvaltningsmyndigheterna under regeringen. Utskottet utgick ifrån att de frågor som tagits upp i motionen och som riksdagen tidigare begärt utredning av skulle bli föremål för undersökning inom eller i anslutning till det pågående utredningsarbetet. Utskottet fann därför inte något förnyat initiativ från riksdagens sida behövligt. Med det anförda ansåg utskottet motionen besvarad. Riksdagen följde utskottet.

I verksledningskommitténs i augusti 1985 avgivna huvudbetänkande (SOU 1985: 40) Regeringen, myndigheterna och myndigheternas ledning anför i fråga om styrelsesuppleanter bl. a. följande (s. 158 f.):

Det är kommitténs uppfattning att alla som ingår i en styrelse bör vara lika väl insatta i arbetet. En sådan insikt kan bara uppnås genom egen medverkan i styrelsearbetet. Att suppleanter som bara kallas till vissa sammanträden får sämre möjligheter att kunna verka i styrelserna är därmed enligt kommitténs uppfattning en realitet. Men att ha suppleanter för de ordinarie styrelseledamöterna och att alltid låta dem delta i styrelsernas sammanträden, på det sätt som man föreslår i en skrivelse från socialdemokratiska partiet i Stockholms län, som regeringen har överlämnat till kommittén, innebär i praktiken – om inte en fördubbling – så i varje fall en utökning av antalet styrelseledamöter. Mot bakgrund av vad kommittén har framhållit om nödvändigheten av att begränsa antalet ledamöter för att kunna få effektivitet i styrelsearbetet, finns det enligt kommitténs mening därför anledning att ifrågasätta förekomsten av suppleanter överhuvudtaget i de flesta centrala myndigheternas styrelser.

I de fåtal styrelser där det trots allt kan finnas skäl att ha suppleanter bör suppleanterna enligt kommitténs mening ges möjlighet att kontinuerligt följa styrelsearbetet. Detta innebär i praktiken att de bör kallas till samtliga styrelsesammanträden i överensstämmelse med önskemålet i den tidigare

Betänkandet har remissbehandlats. Ärendet bereds inom civildepartementet.

6. Utgivningen av Svensk författningssamling

Motionen

I motion 1985/86:K504 av Elisabeth Fleetwood (m) tas upp frågan om utgivningen av Svensk författningssamling (SFS). Motionen tar sikte på tiden mellan författningarnas ikraftträdande och tidpunkten då de kommit ut från trycket. Motionären konstaterar att situationen för åren 1983 och 1984 varit otillfredsställande enär ett stort antal författningar då utkommit senare än två veckor före ikraftträdandet. I motionen hänvisas till den granskning utskottet gjort av utgivningen för de båda angivna åren, redovisad i utskottets granskningsbetänkanden KU 1983/84:30 och 1984/85:35. I sistnämnda betänkande uttalade utskottet, efter att ha konstaterat att en viss försämring skett i förhållande till år 1983, att det var otillfredsställande att i det närmaste 50% av 1984 års författningar utkommit senare än två veckor före ikraftträdandet. Motionären hemställer att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna dels vad som i motionen anförts om angelägenheten av en skyndsam distribution av SFS (yrkande 1), dels att tid för ikraftträdande av författningar bestäms i förhållande till en realistisk bedömning av tidsintervallen mellan beslut och distribution (yrkande 2).

Bakgrund m.m.

Den i det föregående omnämnda "tvåveckorsfristen" berörs i den s.k. Gröna boken som innehåller riktlinjer för författningsskrivning och utges av statsrådsberedningen. I den senaste upplagan av boken, som utkom den 15 februari 1985, har statsrådsberedningen uttalat att tiden mellan det att en författning utkommer från trycket och författningens ikraftträdande bör vara minst fyra veckor. Det sägs vidare att endast i speciella undantagsfall bör tiden sättas kortare än två veckor (Gröna boken, s. 68 p. 142).

Mot bakgrund av vad som i motionen anförts om angelägenheten av en skyndsam distribution av SFS finns anledning lämna några uppgifter om gången från det att man från regeringskansliet lämnat ifrån sig ett trycklovskorrektur för tryckning till dess att den tryckta författningen når vederbörande mottagare.

Trycklovskorrektur lämnas med bud till Liber AB varje tisdag. (Enligt gällande avtal skall Liber ombesörja tryckning, försäljning och distribution av SFS.) Under tisdagseftermiddagen görs hos Liber olika kompletteringar m.m. av det mottagna materialet. Därefter vidarebefordrar Liber trycklovskorrekturen till AB Norstedt & Söner som svarar för dels själva tryckningen, dels utsändningen av den s.k. abonnemangsupplagan. På onsdagsmorgonen kan Norstedts påbörja tryckningsarbetet. Enligt gällande rutiner

har Norstedts fem arbetsdagar på sig för att få fram den tryckta upplagan. Distributionen av abonnemangsupplagan i postledet tar för närvarande två dagar om en statlig myndighet är mottagare och annars ytterligare någon dag. Det anförda innebär att det, om inte något oförutsett inträffar, tar nio dagar från det att regeringskansliet till Liber lämnat ifrån sig ett trycklovs-korrektur till dess att en statlig myndighet med posten mottagit den tryckta författningen. Enligt vad som upplysts från statsrådsberedningens sida finns det för närvarande inte något egentligt utrymme för att förkorta det ifrågakörande trycknings- och distributionsförfarandet.

Frågan om utgivningen av SFS hör till de ämnen som kontinuerligt behandlas vid utskottets granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. I detta sammanhang görs en systematisk genomgång av tiden mellan författningarnas ikraftträdande och tidpunkten då de utkommit från trycket. Utskottet har därvid vid upprepade tillfällen riktat kritik mot rådande förhållanden, senaste gången under föregående riksmöte (KU 1985/86:25).

Det kan här slutligen anmärkas att statsrådsberedningen i skrivelser till departementens rättschefer angående författningsarbetet inför varje hel- och halvårsskifte regelmässigt hänvisar till riktlinjerna i Gröna boken om tiden mellan utkomstdag och ikraftträdande och till konstitutionsutskottets nyssnämnda kritik.

7. Inrättande av ett marknadsekoniskt granskningsråd

Motionen

I motion 1985/86:K505 av Per-Richard Molén (m) förordas inrättande av ett särskilt marknadsekoniskt råd. Motionären hemställer att det skall uppdras åt regeringen att lägga fram förslag om detta.

Motionären framhåller bl.a. att det ekonomiska systemet är utsatt för ständiga ingrepp. Varje lag som berör näringslivet och varje annan åtgärd på det ekonomisk-politiska området som vidtas påverkar systemets funktionssätt och därmed också systemets förhållande till demokratin och till individens frihet. Ekonomisk-politiska åtgärder bedöms och beslutas sällan eller aldrig mot bakgrund av hur de påverkar demokratin. Man ser endast på deras ekonomiska verkningar. Därför finns det, menar motionären, risk för att mängden av ingrepp bit för bit förändrar det ekonomiska systemets verkningssätt, så att det så småningom inte längre fungerar på det sätt som demokratins fortbestånd kräver.

Motionären pekar på att systemet med lagrådsgranskning innebär att det säkerställs att nya lagar inte strider mot det existerande rättssystemet och grundlagarna. Enligt motionen är det mot bakgrund av den ökande tendensen till regleringar angeläget att inrätta en motsvarighet till lagrådet med uppgift att granska varje förslag till ekonomisk-politisk åtgärd utifrån dess eventuella inverkan på det ekonomiska systemets förmåga att främja frihet och demokrati.

Ledamöterna i det "marknadsekonomiska" eller "marknadsdemokratiska" rådet kan enligt motionen förslagsvis utses av institutioner för nationalekonomi och statsvetenskap vid våra universitet och högskolor i Stockholm, Göteborg, Lund, Uppsala och Umeå. Rådet bör kunna bereda utredningskapacitet av Handelshögskolan i Stockholm.

Tidigare riksdagsbehandling

Frågan om att inrätta ett särskilt i förhållande till regeringen fristående granskningsorgan i ekonomiska frågor har tidigare tagits upp i motioner, vilka behandlats av riksdagen. I utskottets betänkande KU 1982/83: 17 behandlade utskottet således en motion (m) av samma innebörd som den nu aktuella. I betänkandet lämnade utskottet en utförlig redogörelse för de bestämmelser som tillkommit i syfte att belysa tilltänkta reformer ur ekonomisk synpunkt. Bland dessa bestämmelser märks bl. a. följande.

Vid författningsreformen 1973–1974 infördes bestämmelser i ämnet i 3 kap. 2 § riksdagsordningen (RO). Enligt dessa skall budgetproposition och annan proposition som gäller förslag om nytt eller väsentligen höjt anslag innehålla uppskattning av framtida kostnader för det ändamål som förslaget avser. Om förslag till anslag grundar sig på plan för längre tid än den för vilken anslaget har beräknats i propositionen bör planen redovisas. Genom lagstiftning år 1981 skärptes bestämmelserna i lagrummet så att även de s.k. riktlinjepropositioner som regeringen kan avge enligt 9 kap. 7 § regeringsformen (RF) fördes in under stadgandet.

Andra bestämmelser av intresse i sammanhanget är reglerna i kungörelsen (1970:641) om begränsning i myndighets rätt att meddela föreskrifter, anvisningar eller råd (den s.k. begränsningskungörelsen). Enligt dessa bestämmelser får en statlig myndighet, som kan ge föreskrifter, anvisningar eller råd, inte utan att underställa regeringen frågan ge ändrade eller nya föreskrifter m.m. som kan påverka gällande standard eller tillämpade normer och som i mer än oväsentlig grad kan leda till direkta eller indirekta kostnadsökningar i den verksamhet som berörs av föreskrifterna m.m.

Begränsningskungörelsens regler kompletterades genom SFS 1980:388 och 1983:223. Härigenom slogs fast att till grund för myndighetens prövning av om förslag i viss fråga bör underställas regeringen skall myndigheten utreda förslagets kostnadsmässiga konsekvenser samt höra företrädare för dem som kan förutses slutligt få bära ökade kostnader för ändrad standard eller ändrade normer. I de fall förslaget omfattar kommunal eller landstingskommunal verksamhet skall samråd ske med den beredning (C 1983:02) som har tillkallats för att utreda frågan om ökad samverkan mellan stat och kommun samt förenkling av statliga regler, m.m.

I den omfattning som riksrevisionsverket bestämmer är vidare enligt den nämnda kungörelsen en myndighet skyldig tillställa verket avskrift av föreskrift m.m. som utfärdas samt av den utredning om föreskrifternas kostnadsmässiga konsekvenser som har utförts av myndigheten.

Förutom regleringar som bidrar till att ge regering och riksdag underlag för ekonomiska ställningstaganden finns också vissa organ vars verksam-

het bl. a. har till syfte att lämna sådant underlag. Konjunkturinstitutet skall sålunda följa och analysera den ekonomiska utvecklingen inom och utom landet och sammanställa prognoser för den svenska ekonomin. I samråd med verk och myndigheter, föreningar och sammanslutningar skall konjunkturinstitutet också verka för att statistiskt material av betydelse för studiet av den ekonomiska utvecklingen insamlas och bearbetas. Ett organ för samråd mellan regeringen och näringslivet, arbetsmarknadsorganisationerna och den samhällsekonomiska forskningen i frågor som avser den svenska ekonomins utveckling på längre sikt är det s.k. ekonomiska planeringsrådet. Beträffande den av finansdepartementet bedrivna prognosverksamheten finns vidare det s.k. utredningsrådet, ett organ för samråd med statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och näringslivets utredningsinstitut.

Under hänvisning till de nu berörda bestämmelserna m.m. konstaterade utskottet i sitt förut nämnda betänkande (KU 1982/83:17 s. 17) att det intresse av ekonomisk granskning som företrädades i motionen i flera olika sammanhang var tillgodosett. I sammanhanget erinrade utskottet om den utvidgning av lagrådsgranskningen som gäller fr.o.m. den 1 januari 1980. Utskottet pekade samtidigt på att det vid överväganden om system för granskning, som innebär att det som ett led i berednings- och beslutsprocessen inrättas ett särskilt i förhållande till regeringen fristående organ, måste beaktas att regeringsformen i nuvarande utformning ger statsmakterna relativt stor handlingsfrihet i finanspolitiska frågor. Med hänvisning till det anförda förklarade sig utskottet ej berett att förorda en ekonomisk granskning i de former som föreslagits i motionen varför den avstyrktes. Riksdagen följde utskottet.

Under 1983/84 års riksmöte behandlade utskottet (KU 1983/84:24) änyo en motion (m) i ämnet. Utskottet förklarade sig inte berett att frånga sin tidigare bedömning. I sammanhanget erinrade utskottet om möjligheterna att under beredningen av ärendena i riksdagen anlita utomstående experter. Utskottet framhöll vidare att det var av särskild vikt att regeringen i sina förslag till riksdagen redovisar ett utförligt material som underlag för riksdagens beslut. Utskottets hemställan att motionen skulle avslås följdes av riksdagen. De moderata ledamöterna i utskottet framhöll i ett särskilt yttrande bl. a. att riksdagen måste tillförsäkras möjligheten till olika former av kvalificerad och oberoende ekonomisk expertis i samband med sin behandling av frågor som leder till ekonomiska konsekvenser.

Utskottet

I motion 1984/85:1501 av Bertil Fiskesjö (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär *utredning av myndighetsbegreppet* med syfte att precisera detta begrepp så att det i framtiden kan förhindras att statliga organ inrättas utan att deras förvaltningsrättsliga status är klarlagd. Yrkandet framställs under hänvisning till den debatt som förts om löntagarfondstyrelsernas förvaltningsrättsliga status. Enligt motionären har debatten visat

att det är viktigt att myndighetsbegreppet är klart preciserat och kan respekteras.

KU 1986/87:10

I detta betänkande har tidigare (s. 2 ff.) utförligt redogjorts för den i motionen nämnda debatten. Genom regeringsrättens beslut i slutet av år 1984 löstes de då föreliggande problemen i fråga om löntagarfondstyrelsernas rättsliga status vid tillämpning av tryckfrihetsförordningen och sekretesslagen. Enligt utskottets mening är det inte för närvarande påkallat att tillsätta en särskild utredning för det ändamål som begärs i motionen. Det får förutsättas att statsmakterna fortlöpande ägnar frågan uppmärksamhet. Utskottet avstyrker således motion 1984/85: 1501.

I motion 1984/85: 1550 av Gunnar Björck i Värmdö (m) tas upp frågan om *värdering av myndigheters verksamhet med hjälp av datoriserad ärendeanalys*. Syftet anges vara att få en bild över förekommande brister. Med anledning härav skulle sedan särskilda insatser kunna vidtas för att förbättra kvaliteten på myndighetsutövningen och myndigheternas verksamhet. I motionen erinras särskilt om den ADB-baserade mål- och ärenderegistrering som förekommer inom vissa av förvaltningsdomstolarna. Motionären anser att detta sätt att redovisa myndighetsavgöranden borde tillämpas över hela fältet. Motionären hemställer att riksdagen hos regeringen begär förslag till en generell, datoriserad ärendeanalys inom den statliga förvaltningen.

Från regeringens sida har under senare år vidtagits olika åtgärder i syfte att öka rättssäkerheten och förbättra servicen m.m. inom den offentliga förvaltningen. Här kan erinras om den nya förvaltningslagen, vilken antogs av riksdagen våren 1986 (prop. 1985/86:80, KU 1985/86:21). På regeringens uppdrag har utbildningsprogram om tillämpning av lagen utarbetats. Vidare har utbildningsinsatser planerats och delvis genomförts för anställda inom statliga och kommunala myndigheter. Tidigare i detta betänkande (s. 7) har redogjorts för vissa andra initiativ som regeringen tagit, vilka bl.a. syftar till att nå det i motionen angivna målet att förbättra kvaliteten i myndigheternas verksamhet. Självfallet bör man i det arbetet ta till vara de möjligheter som genom ADB-tekniken finns för att kartlägga sådana brister i denna verksamhet som avses i motionen. Utvecklingen torde för övrigt helt allmänt gå mot att myndigheterna i ökad omfattning använder ADB-baserad mål- och ärenderegistrering.

Med hänsyn till det sagda finns det enligt utskottets mening inte anledning för riksdagen att ta initiativ i de frågor som berörs i motionen. Med det anförda avstyrks yrkandet i motion 1984/85: 1550.

I motion 1984/85: 1555 av Birger Hagård och Ove Eriksson (båda m) tas upp frågan om *användningen av beteckningen "Kunglig" i namnet på statliga myndigheter*. Bakgrunden är den år 1974 påbörjade successiva utmönstringen av beteckningen "Kunglig" framför statliga myndigheters namn. Motionärerna erinrar om att några bestämmelser beträffande namngivningen av offentliga myndigheter inte finns i regeringsformen och att inte heller någon central föreskrift härom har utfärdats av regeringen. Det står därför fritt för myndigheter, som tidigare använt den ifrågavarande beteckningen, att också fortsättningsvis göra detta. Motionärerna anser att riksdagen bör klargöra detta för regeringen. Vidare förordas att vissa av utrikesdepartementet utfärdade föreskrifter i saken återkallas.

I utskottets granskningsbetänkande KU 1975:12 togs upp frågan om slopande av beteckningen "Kunglig" på de statliga myndigheterna. I samband med granskningen redovisade statsrådsberedningen och utrikesdepartementet åtgärder som med anledning av den nya regeringsformen vidtagits eller som successivt skulle vidtas för att utmönstra beteckningen "Kunglig" framför statliga myndigheters namn. Utskottet uttalade då bl. a. att man inte hade någon erinran beträffande formerna för de åtgärder som vidtagits från regeringskansliets sida. Riksdagen följde utskottet. Hösten 1984 avstyrkte utskottet (KU 1984/85:2) en motion, vari föreslagits att beteckningen "Kunglig" framför namn på statliga myndigheters namn definitivt skulle slopas. Utskottet ansåg inte att det fanns anledning att ta något initiativ i frågan. Riksdagen följde utskottet.

Vad som genom den nu aktuella motionen och i övrigt framkommit har inte givit utskottet anledning att frångå sitt tidigare ställningstagande. Det finns således inte anledning att ta något initiativ i den i motionen upptagna frågan. Motion 1984/85:1555 avstyrks.

I motion 1985/86:K501 av Margareta Andrén och Lars Ernestam (båda fp) hemställs att riksdagen skall ta initiativ till ett *slopande av övre åldersgränser för offentliga uppdrag*. I motionen nämns särskilt åldersgränserna för nämndemän samt för ledamöter i domkapitel och i taxeringsnämnd.

Frågan om slopande av övre åldersgräns för nämndemän (70 år) behandlades av regeringen i proposition 1982/83:126 om underrätternas sammansättning m. m. I propositionen framhölls intresset av att de som väljs som nämndemän har en bred folklig förankring. Ett slopande av åldersgränsen kunde dock enligt propositionen befaras förstärka det rådande förhållandet att genomsnittsåldern bland nämndemän är markant högre än bland befolkningen i övrigt. Riksdagen anslöt sig till propositionens förslag att bibehålla åldersgränserna för nämndemännen (JuU 1982/83:32).

Den övre åldersgränsen för ledamöter och suppleanter i domkapitel (67 år) har tagits upp av 1982 års kyrkokommitté. I dess i början av året avlämnade utredningsbetänkande (SOU 1986:18) Framtid i samverkan föreslås att gränsen slopas. Ärendet bereds inom civildepartementet.

När det gäller den övre åldersgränsen för ordförande, ledamöter och suppleanter i taxeringsnämnd (70 år) finns anledning erinra om det principförslag till nytt taxeringsförfarande som framlagts i den nyligen till riksdagen överlämnade propositionen om ändringar i taxeringsorganisationen (prop. 1986/87:47). Där föreslås att taxeringsnämnderna skall avskaffas. Även enligt den nya ordningen skall det dock finnas en beslutsform där förtroendevalda lekmän ingår (skattenämnd). Något ställningstagande görs inte i propositionen till vilka valbarhets- och behörighetsvillkor som skall gälla för dessa ledamöter.

Med hänsyn till den prövning som tidigare skett av den övre åldersgränsen för nämndemän och mot bakgrund av ovannämnda utredningsförslag m. m. anser utskottet det inte påkallat med ett sådant initiativ som begärts i motionen. Utskottet avstyrker alltså motion 1985/86:K501.

I motion 1985/86:K503 av Wivi-Anne Radesjö m. fl. (s) tas upp frågan om *suppleanters närvarorätt vid sammanträden i statliga styrelser*. Motiönärerna förordar att suppleanter i statliga styrelser kallas att närvara vid

sammanträden även då de inte skall ersätta någon ordinarie ledamot. Vidare föreslås att för suppleants deltagande i sådant sammanträde skall gälla de ekonomiska förmåner som tillkommer ordinarie ledamot. Förslagen syftar till att förbättra förutsättningarna för suppleanter i statliga styrelser att fullgöra sina uppgifter.

I verksledningskommitténs huvudbetänkande (SOU 1985:40) Regeringen, myndigheterna och myndigheternas ledning anläggs olika aspekter på vad som bör gälla för styrelsesuppleanter i statliga styrelser. Ärendet bereds i civildepartementet. Enligt utskottets mening bör resultatet av beredningsarbetet avvaktas. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1985/86:K503.

I motion 1985/86:K504 av Elisabeth Fleetwood (m) tas upp frågan om *utgivningen av Svensk författningssamling (SFS)*. Motionären framhåller det angelägna i att distributionen av SFS sker skyndsamt. I motionen behandlas vidare tiden från det att författningar utkommer från trycket till ikraftträdandet. Motionären konstaterar att situationen för 1983 och 1984 varit otillfredsställande enär ett stort antal författningar då utkommit senare än två veckor före ikraftträdandet. Motionären begär ett tillkännagivande till regeringen dels om vad som i motionen anförts om angelägenheten av en skyndsam distribution, dels om att tid för ikraftträdande av författningar bestäms i förhållande till en realistisk bedömning av tidsintervallen mellan beslut och distribution.

När det gäller tryckeri- och distributionsförfarandet av SFS-författningarna får utskottet hänvisa till den ovan på s. 13 f. lämnade redogörelsen för gången från det att regeringskansliet lämnat ifrån sig trycklovskorrektur till dess att den tryckta upplagan distribueras per post. Som där framgått är statsrådsberedningens uppfattning att det för närvarande inte föreligger något egentligt utrymme att förkorta tryckeri- och distributionsförfarandet.

Vad härefter gäller den i motionen påtalade planeringen av författningsutgivningen hänvisar utskottet till sina uttalanden i samband med granskningen av regeringen (senast i betänkandet KU 1985/86:25 s. 11 f.).

Med det anförda avstyrks motion 1985/86:K504.

I motion 1985/86:K505 av Per-Richard Molén (m) förordas *inrättande av ett marknadsekonomiskt granskningsråd*. Motionären pekar på att systemet med lagrådsgranskning innebär att det säkerställs att nya lagar inte strider mot det existerande rättssystemet och grundlagarna. Enligt motionen är det mot bakgrund av den ökande tendensen till regleringar angeläget att inrätta en motsvarighet till lagrådet med uppgift att granska varje förslag till ekonomisk-politisk åtgärd utifrån dess eventuella inverkan på det ekonomiska systemets förmåga att främja frihet och demokrati.

Frågan om att inrätta ett särskilt i förhållande till regeringen fristående granskningsorgan i ekonomiska frågor har tidigare tagits upp i motioner, vilka behandlats av riksdagen. Senaste gången var våren 1984 då utskottet (KU 1983/84:24) behandlade en motion av samma innebörd som den nu aktuella. Utskottet avstyrkte motionen under hänvisning till dels de olika bestämmelser m.m. som tillkommit för att få en belysning av tilltänkta reformer ur ekonomisk synpunkt, dels de olika organ vars verksamhet

bidrar till att ge regering och riksdag underlag för ekonomiska ställningstaganden. I samband härmed framhöll utskottet vikten av att regeringen i sina förslag till riksdagen redovisar ett utförligt material som underlag för riksdagens beslut. Vidare hänvisade utskottet till möjligheterna att under beredningen av ärendena i riksdagen anlita utomstående expertis.

Vad gäller den nu föreliggande motionen får utskottet anföra följande. Sedan frågan senast behandlats i riksdagen har inte tillkommit några omständigheter som nu föranleder en ändrad bedömning från utskottets sida. Det är självfallet angeläget att bredast möjliga underlag står till buds i fråga om långsiktiga effekter av riksdagsbeslut i olika samhällsfrågor. Det är sålunda, som utskottet tidigare framhållit, av vikt att regeringen i sina förslag till riksdagen redovisar ett utförligt material i detta hänseende. Regeringen har också, som framgår av utskottets här förut lämnade redogörelse, flera organ till sitt förfogande för att få fram sådant material. I sammanhanget kan vidare erinras om att det i riksdagsordningen är förutsatt att riksdagsutskott kan behöva direkt anlita statliga myndigheters sakkunskap. Myndigheterna har därför ålagts att på begäran av utskott lämna upplysningar och avge yttranden (4 kap. 10 § riksdagsordningen). I den mån ett utskott skulle anse att underlaget för ett förslag från regeringen är i behov av kompletteringar har utskottet alltså möjlighet att begära sådan komplettering.

Utskottet kan alltså inte förorda att det inrättas en myndighet med sådana mera allmänna uppgifter som avses i motionen. Den övergripande ekonomisk-politiska bedömningen av regeringens förslag måste alltid ankomma på riksdagen.

Med det anförda avstyrks motion 1985/86:K505.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *utredning av myndighetsbegreppet*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1501,
2. beträffande *värdering av myndigheters verksamhet med hjälp av datoriserad ärendeanalys*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1550,
3. beträffande *användningen av beteckningen "Kunglig" i namnet på statliga myndigheter*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1555,
4. beträffande *slopande av övre åldersgränser för offentliga uppdrag*
att riksdagen avslår motion 1985/86:K501,
5. beträffande *suppleanters närvarorätt vid sammanträden i statliga styrelser*
att riksdagen avslår motion 1985/86:K503,
6. beträffande *utgivningen av Svensk författningssamling*
att riksdagen avslår motion 1985/86:K504,

att riksdagen avslår motion 1985/86: K505.

Stockholm den 20 november 1986

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Wivi-Anne Cederqvist (s), Kurt Ove Johansson (s), Bertil Fiskesjö (c), Sture Thun (s), Hans Nyhage (m), Anita Modin (s), Sören Lekberg (s), Börje Stensson (fp), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Torgny Larsson (s), Bengt Kindbom (c), Nils Berndtson (vpk) och Ingela Mårtensson (fp).

Reservation

beträffande *utredning av myndighetsbegreppet (mom. 1)*

Anders Björck (m), Bertil Fiskesjö (c), Hans Nyhage (m), Börje Stensson (fp), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Bengt Kindbom (c) och Ingela Mårtensson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "I detta betänkande" och slutar med "motion 1984/85: 1501" bort ha följande lydelse:

Den oklarhet beträffande myndighetsbegreppet som kom till synes under debatten rörande löntagarfondstyrelsernas rättsliga status (se ovan s. 2 ff.) måste enligt utskottets mening undanröjas. Frågan bör bli föremål för en särskild utredning. Syftet med utredningsarbetet skall vara att få till stånd en precisering av myndighetsbegreppet som bl.a. omöjliggör inrättandet av statliga organ utan att deras förvaltningsrättsliga status är klarlagd.

Vad utskottet anfört bör ges regeringen till känna. Utskottet tillstyrker med det anförda motion 1984/85: 1501.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *utredning av myndighetsbegreppet*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 1501 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

beträffande *användningen av beteckningen "Kunglig" i namnet på statliga myndigheter*

Anders Björck, Hans Nyhage och Gunnar Biörck i Värmdö (alla m) anför:

Vid riksdagsbehandlingen år 1975 av frågan om slopande av beteckningen "Kunglig" i namnet på statliga myndigheter redovisade moderata sam-

lingspartiets ledamöter i en reservation till konstitutionsutskottets betänkande (KU 1975: 12 s. 42 ff.) flera invändningar av principiell natur mot ett sådant slopande. Det framhölls att den dåvarande regeringens förklaring, att slopandet av beteckningen "Kunglig" skulle vara en logisk följd av den nya grundlagen, var helt ohållbar. Mot bakgrund av bl. a. att den nya grundlagen antogs under den uttryckliga förutsättningen om monarkins bevarande i vårt land talade i stället övervägande skäl för ett bibehållande av beteckningen "Kunglig".

De myndigheter etc. som tidigare allmänt brukade beteckningen "Kunglig" kan sålunda, om de så önskar, även fortsättningsvis använda denna beteckning.